

ЕҖ СЫХЛАВӘН ЫЙТАВӘСЕМПЕ

ЕҖСЛЕКЕН ҖЫН СЫВЛАХӘШӘН

ЕҖ сыхлаване тивәстерессе паянхи куншан пысак пәлтәрәшлә йытусенчен пәри пулса тарать. Ана системалла татса пани кирлә, патшаләх влас органәсен, ыраңти самоуправлени органәсен, еҖ паракансен пәрлешәвәсен, профессии союзәсен тата еҖслекенсен ку еңепе пәрле тача сыханса еҖслесе пыни кирлә. Юлашки җулсенче сине тәнипе районта еҖ сыхлаვენ управленийән муниципаллә системине туса хунә. Вәл вара законодательство требова- нийәсенә пурнаҗа кәртме, тәрлә органсен еҖне-хәлне сыхантарма, управлени пур шайәңчи организациесе, еҖслекенсене практикалла пу- лашу пама май парать.

Тәлләвлә комплекслә еҖе патшаләх надзорәпе тәрәсләвән органәсемпе, ку- на пәрлех еҖ сыхлаვენ коор- динаци канашән планәпе киләшүллән туса пыратпәр. Ирән тапхәрта 62 предприя- тие организацире тәрәсләв- сене ирттернә. Вәл шутран пәрлехе тәрәсләвән 28. Организациесе еҖ сыхлаვენ законодательствине мәнле пурнаҗлани пирки 216 заклю- ченипе предписани тата акт сьраса панә. Координаци канашән ларәвәсенче тәрләрән 14 йыту сүтсе явнә. Вәсем тәләшпе тивәслә йышанусем тунә. Чәваш Республикнчи организацисем хушшинче еҖ сыхлаვენ еңепе ирттерекен смотр-конкурса «Сундырь-Хлеб» чикәллә явапәлхә общество хушанчә, 3-мәш ыра- н сәнесе илме пуларчә. Чә- ваш Республикнчи Сывләх сых- лаვენ социаллә аталану ми- нистертвин мероприятисен планәпе киләшүллән еҖ сых- лаვენ вәртәссепе тата ку еңепе пәлу шайне тәрәсләс- сипе страхлансен категори- ке рәкән ертүсәсемпе 80 сьнпа тата хушләх расчечә шучәпе 39 сьнпа занятисем ирттернә.

ЕҖ сыхлаვენ тата еҖ хушанә- вәсем еңепе вәйсене пәрлеш- термелли тепәр мел вәл соци- аллә партнерләх системи пул- са тарать. 2007 җулта районта социаллә тата еҖ хушанәвә- сене йәркелесе пырассипе территории комиссийә еҖленә. ВиҖе еңлә комисси хайән еҖсә- хәләнче ытларах 2006–2008 җулсенчи социаллә партне- рләх пирки калакан киләшәвән пункчәсенә пурнаҗлассипе сыханнә мероприятисене туса ирттерессе сине ытларах тимләх уйәрнә. Чәваш Рес- публикин «Социаллә партне- рләх пирки» Сакунәпе киләшүллән пур йышши хар- пәрләх формиллә предприя- тисемпе организацисенче те коллективлә киләшүсем тавәс- си тата вәсене регистрацисе- си пирки сине тәнә. Пәтәмпе 124 коллективлә киләшү йы- шаннә, вәсенчен 31 киләшәвә регистрациленә. Җавна па- ләртса хәвармалла: ку еңепе халхы вәхәтра пәчәк пред- принимательство субъекчәсен активләхә пәчәкрех. Вәртүтә вара сывләх сыхлаვენ систе- мисенче вара ку еҖе япәх мар йәркеленине паләртса хәвар- малла.

Предприятире еҖ сыхлаვენә хәрушәрләх техникни требо- ванийәсенә мәнле пәхәнине предприятире пулса ирткәк инкәсен, еҖре суранланисен шайә кәртатса парать. Анализ вара җавна кәртатать: райони предприятисемпе организа- циенче производствара су- ранланасин шайә пәчәкх мар, җитменнине кун пек тәсләхсен шучә үссе пырать. Еңчен те 2006 җулта производ- ствара йывәрах мар суранлан- нисем 4 тәсләх пулнә пулсан, иртнә сүл сәв тапхәрта – 7 тәсләх. 2006 җулта 1 сын йы- вәр суранланнә пулсан, иртнә сүл – 2 сын. Җын вилнә тәсләхсем иртнә сүл кәна пул- марәс. 2006 җулта кун пек тәсләх 1 пулнәчә. Производ- ствара суранланнә тәсләхсем

«Моргаушская» чәх-чәп фаб- рикинче, «Свобода», «Орини- но», «Дружба» хушләхсенче, Муркашри кирпәч заводәнче, райони теп больницыра, Нис- касси шкуләнче, «Восток» ху- сәләхра пулчәс.

Инкәсен теп сәлтәвәсем мәнре-ха? Чи малтанах кунта еҖслекенсем хайсем тимсәр пулнине, хәрушәрләх техни- ки чи ансат требованийәсе- не пурнаҗсламаннине, персо- нала сүлте еҖленә чухне хай- сене мәнле тытмаллине вәртәтменнине, сьнсене сыв- ләхшән хәрушләх кәларса та- ратакан еҖсене явәстарнә чух- не кирлә инструктаж ирттер- меннине, хайсем туса хатәр- ләне приспособленисемпе тата оборудованисемпе уса курнине, еҖре үсәр пулнине, должносри сьнсем кирлә пек тәрәсләсә тәманнине т. ыт. те асәнмалла.

Җаксем тата ытти сәлтәвәсем пурнаҗслакан еҖсен пахаләх- пе, оборудованисене, техни- кәпа механизмсене упраса хәварассипе, чи малтанах вара еҖслекенсен сывләхәпе тата пурнаҗсәпе тәррәмәнех сыханнә. Уншан вара ертүсә- семпе специалистсем чи мал- тан ответлә пулса тәраҗсә. Ытларах чухне вара еҖре су- ранланаси еҖслекенсен айәп- әпех пулать. ЕҖ сыхлаვენә хәрушәрләх техникни чи ан- сат требованийәсенче те шута илмәсә.

ЕҖ кодексән 213 статийе киләшүллән еҖслекен кашни сьн, кунсәр пулнә еҖе кәнә чух та, медосмотр тама тивәс. Ирән сүл 3301 сын медос- мотр витәр тухнә. Ку вәл па- ләртнин 96,7 процентчә пу- лать. Кәсәлхи сүл вәлли те кашни предприяти тәләшпех медосмотр тамалли графика сирәпләтнә. Ана сирәп пәхә- нас пулать, еҖслекен кашни сьнна медосмотр тама май- сем туса памалла. Уншан чи малтанах еҖ паракансем от- ветлә пулса тәраҗсә.

Шел пулин те, пәчәк пред- приятисен ертүсисем сәк пәлтәрәшлә йыту сине ытлаш- ши пысак тимләх уйәрмәсә. Ытларах ертүсәсене еҖ усло- вийәсем тәләшпе еҖ ыраңә- сене аттестацилессе тата еҖ сыхлаვენ еҖне сертификаци- лессине йәркелессе те канәс- сәрлантармасть. Унән кәтар- тәвәсем вара еҖслекенсене сәмәлләтнә пенсипе тивәстер- ме те май парәсә. Ку еңепе туса ирттермелли еҖсен кәлә- пәшә пысак. Малашне те еҖслекенсене производствара суранланасинчен тата про- фессии чирәссепе чирлессин- чен обязательнайә социаллә страхованипе, санитарипе йәла условийәсемпе, харпәр хайне хуҗәлемелли тата сип- левпе профилактика хатәрә- семпе тивәстерессе еңепе сине тәрсә еҖлемелле.

Пур еҖсене те системәна пәхәнса тата комплекслә туса пыма районта еҖслекенсен еҖ условийәсене лайәхләтмәли- н, еҖпе сывләх сыхлаვენ 2008–2010 җулсенчи муниципаллә тәлләвлә программине туса хунә. Унән тәлләвә – еҖлеме пултаракан сьнсем хушшинче вилессин шайне 5,5 процентран кая мар, произ- водствара суранланасине 10 процент, профессии чирәссепе пулсә чирлессине 20 процент чакарасси, санитарие- пе гигиена требованийәсене тивәстерекен еҖ ыраңәсен шутне 10 процент, еҖ условий- әсем еңепе еҖ ыраңәсене ат- тестациленә предприятисен шутне 4 хуҗәстерессе. Ку про- граммәна март уйәхәнчә еҖ сыхлаვენ координаци канашән анлә ларәвәнчә сүтсе явса йышанма пәхнә.

А. КУЗЬМИН,
ЧР Сывләх сыхлаვენә
социаллә аталану
министертвин райони
социаллә хуҗләх пәйән
пусләхән сүмә.

Ырә еҖсен сүлтәләкә

Ырә еҖ
ывәнтәрмасть

(Вәсә. Пусл. 1-мәш стр.).

ЧР Министрсен Кабинечән Председателән сүмә, куль- тура, национальносҗсен еҖсәсен, информаци полити- ки тата архив еҖсен министр Наталья Володина «За доб- ро. Ру» сәнә Интернет-сайт тәлләвәсемпе паллаштарчә. Ана нушаллә сьнсене пул- шас тата вәсене пулшма пултаракан сьнсене ку еҖе активләрах хушантарас тәләшпе йәркеленә.

Чәваш сәрәнчә ыра чунлә сьнсем яланах пулнә. Вәсенчен культура, вәртүтә, медицина аталанәвәшән ну- май тәрашнә меценатсене Ефремовсемпе Таланцевсе- не тав туса аса илмелле. Паян та вәсен пархатарлә еҖсәсене малалла тәсакаң- сен йышә пысак. Ача сурчә- сене, интернатсене, инва- лидсене, ветерансене, ватти- сен сурчәсене, нумай ачаллә сәмьәсене предприятисемпе организацисем, уйрәм сьн- сәм тәлләвлә пулшәсә. Республикәри библиотека коллекторән коллективә сүл- сәне библиотекәсен фонд- не пуяллатма 200 пин тенкә ытла куҗарать. Җак ыра еҖшән ана Президент Тав сьравәпе паләртнә. Меце-

натсене сцена сине кәларса чысланә май вәсем пирки ашә сәмах чылай каларәс. Вәсем те уява пушә алапа килмен. «Чәваш Ен» фонд президентчә Лев Смирнов кә- сәл ыра кәмәлләх шучәпе 10 миллион тенкә такаклани пирки пәлтәрчә. Унсәр пулне Феттуй Николай часавайне тума 7 миллион тенкә ку- сарнә. «Нарспи» рок-опера на лартма 1 миллион тенкә уй- әрнә. «Мегафон» компани «Фронти юлташ патне шән- кәравлатә» акцие активлә хушантәрә. «Честр» строи- тельство компаниә кәсәл ыра кәмәлләх фондне хыва- кан укса виҗине икә хуҗәсте- рессе сьнчен пәлтәрчә. Ин- тернет-центр Шупашкарти 59-мәш школа инвалид ача- сене килтех вәртәтме пул- шас тәлләвәпе интернет-пу- лашуа сүлтәләкә тәлләвәсәр тивәстерме шантарать.

«Малютка» ача сурчән ди- ректорә Маргарита Задвор- нова «Акконт» АУО коллек- тивне тав туса сәмах каларә. Ача суртне уснәранпах, вуна сүл еңтә, җак предприяти тәрлә сәлтәва пула ашшә- амәшән хуҗләхәсәр юлнә пәпкәсене тимлән пулшса тарать.

Ырә еҖсен сүлтәләкәнен тәван района, тәван яла тә- тәшрах кайса сүреме, вәсен ыйтәвәсене татса парас еҖре, тавраләхә сыхлас, тир- пей-илем кәртес мероприя- тисене тәррәмәнех хушанма чәнесе калакансем те, ку тәләшпе хайсен опычәпе паллаштаракансем те пулчәс. Ырә кәмәлләх вәл акци мар, яланхи пурнаҗ йәрки пулмалла. Тәвансене, ют сьнсене те ыра сәмах кә- лани те тепәр чухне сипләх ыраңнәх пулә.

Ыран – суйлав

Суйлава пурин те хушанмалла

Ыран – РФ Президентчән суйлава хушан- нәсси – граждән Кон- ституцие пәхнә правы, сәвәнә пәрлех граждән тивәсә те. Суйлава сыханнә ытти йытусем сьнчен кәласа пама ыт- рам та әлә Муркаш терри- тори суйлав комиссийән председателәнчен А.В. АНДРЕЕВРАН.

– Африкан Вениамино- вич, суйлав кунчә миҖе суйлав комиссийә еҖлет районтә?

– Район администрацийән пусләхән йышанәвәпе рай- онта 51 суйлав комиссине йәркеләнә. Вәсенче татса пама право пур сәслә 326 член еҖлет. Суйлав комис- сийәсем пурте хайсен еҖне саккунпа киләшүллән туса ирттерме хатәр. Вәсенче суй- лав бюллетенәсем кирлә чухлә пур.

Җакна паләртмалла, пәтәмпе районәпе 26494 суй- лавсә. Вәсенчен суйлава пәррәмәш хуҗә хушанкан- сәм – 180-ән. Суйлава чи пәррәмәш хуҗә хушанкан сәмрәк граждәнсене пурте те асәнмаләх парнесем парәсә. Суйлава пур сәрте те уяв пек ирттерме па- ләртнә. Суту-илү предприя- тийәсем еҖләс. Җавән пәкх художество пултарулах кол- лективәсем хайсен концерт программипе суйлава хушан- кансен кәмәлне сәкләс.

– Еңчен те суйлавсәсем хайсем пропискәра тәра- кан ыраңта пулмасан, вәсен мәнле йәркәпе сәсә-

ламалла?

– Маларахх җак кун хай- сен суйлав участокне кайса сәсәлайманни сьнчен пәлнә граждәнсене хайсем җак кун пулакан ыраңта суйлава хушанма ирәк паракан ыраңта талонсем панә: пәтәмпе 2400 штук. Еңчен те чирленипе, инвалиднос пир- ки е урәх сәлтәва пула хай- сен суйлав участокне пырай- мәсә пулсан, кун пек граждәнсен мартан 2-мәшәненчә сәкән сьнчен 16 сехетрән кая юлмәсәр суйлав участокне шәнкәравласа е заявлени сьрсә суйлав участокне пы- масәрах сәсәламашкан май туса пама ыйтмалла.

Асилтеретәп, суйлава пас- портпа пымалла. Вәл сук пулсан, вәхәтләх удостовере- ни илмелле. Суйлав учас- токәсем суйлавсәсене ыран 8 сехетрән пулсәса 20 сехет- чен кәтәсә.

– Пирән кәласу вәсләне пырать, мән хушса каланә пуләттәр?

– Ыран эпир хамәр пулсә- ләхә суйлатпәр. Пирән сәршыв пулсәләхә Прези- дентран нумай килет. Җавән- па та пурин те суйлава хуш- ансә, тивәслә кандидат- шән хамәр сәсса парар. Суй- лав комиссийәсен тивәсә – суйлава суйлав законода- тельствин требованийәсене сирәп пәхәнса ирттерессе, райони кашни суйлавсә хайән правипе туллин уса куртәрчә.

– Тавах, Африкан Вениа- минович, кәласушән.
Л. ТУКТИНА кәласнә.

Патшаләх пулшәвә

Субсиди илмәсәр ан юләр

(Вәсә. пусл. 1-мәш стр.).

– Нина Пантелеевна, субсиди илме мәнле документсем кирлә пулсәсә?

– Субсиди илме субсиди пама ыйтса сьрнә заявлени таратмалла. Унпа пәрле сәк документсем кирлә пулсәсә:

– субсиди илме ыйтса сьрнә сьнпа вәл яланах пурәнәкән ыраңта пәрле пурәнәкән хайсем заявлени сырака- нән сәмьә членә пулнине сирәпләткән документсән копийәсем (еңчен те копи- не нотариус сирәпләтмен пулсан, ори- гиналне те кәртәтмалла). Еңчен те зая- влени сыраканпа пәрле пурәнәкән хайсем пәр сәмьә икәнни пирки пәр шухәшлә мар пулсан, уполномоченнайә орган асәннә сәмьә членәсә те сәсә суд- па сәк сәмьә членә те сәсә сирәпләтне- сене шутлать;

– заявлени сыраканән сәк хай пәрма- ях пурәнәкән ыраңта пүләм хуҗи пул- нине тата унпа уса курма право пур- ине сирәпләткән документсән копийә- сем (копине нотариус сирәпләтмен пул- сан, оригиналне те кәртәтмалла);

– заявлени сыраканпа вәл пәрмай пурәнәкән ыраңта пәрле регистраци- леннисем сьнчен сведени пур докумен- тсем. Еңчен те заявлени сыракан суб- сиди пама ыйтса сьрнә заявленире хайәнен пәрле пурәнәкәнсене пурне те сәмьә членә те сәсә кәртәтмен пулсан, вәл сәв заявленире асәнман граждәнсен чәннипех те сәк пүләмере пурәнма пра- во пурине сирәпләткән документсе- не кәртәтма тивәс.

– заявлени сыраканпа унән сәмьә членәсен субсиди шутласа панә чух кирлә тупашне кәртәткан документ- сем. Уйрәм предприятемәсен хай- сем илкен тупаш мән чухлә пулнине сирәпләтме РФ налук законодатель- ствипе вәсем суйласа илнә налук ху- малли система пәхнә документсене (на- лук органәнчен панә документ сирәп- ләтсе парать) таратмалла;

– заявлени парас умәнхи юлашки уй- әхшән пурәнмалли пүләмпе комму- наллә пулшәсәсемшән тәленине сирәп-

летекен тата пурәнмалли сурт-йәрпе коммуналлә пулшәсәсемшән парәм пур- ине (суккине) сирәпләткән докумен- тсем. Еңчен те заявлени сыракан суб- сиди илме ыйтса сьрнә заявленире хай пәрлеме пурәнәкән ыраңта хайәнен пәрле регистрациленнә граждәнсене пурне те сәмьә членә те сәсә кәртәтмен пул- сан, вәл заявленире кәртәткан сәмьә членәсем пурәнмалли пүләме тытса тәнәшән тата юсанәшән, сәвән пәкх коммуналлә пулшәсәсемшән мән чухлә тәленине кәртәткан документсем тар- атма тивәс;

– заявлени сыраканпа унән сәмьә членәсен пурәнмалли пүләмпе комму- наллә пулшәсәсемшән тәләнә чух сәмәлләхәсемпе, социаллә пулшәу ме- ләсәсемпе, компенсацие уса курма пра- во паракан документсән копийәсем (ең- чен те копине нотариус сирәпләтмен пулсан, оригиналне кәртәтмалла);

– заявлени сыраканпа унән сәмьә членәсем Раҗсәй Федерацийән е Раҗ- сәй Федерацийәле сәршывсем хуш- шинчи киләшәвә (унпа киләшүллән пу- рәнмалли пүләмпе коммуналлә пул- шәсәсемшән субсиди парассине пәхса хәварнә пулсан) тунә сәршыв граждән- нинә пулнине сирәпләткән документ- сән копийәсем (еңчен те кописене но- тариус сирәпләтмен пулсан, оригинал- не кәртәтмалла);

– еңчен те найм киләшәвәпе уйрәм сьннән сурт-йәр фондәнчи пүләмсен- че пурәнәкәнсен, сурт-йәрпе сурт-йәр- строителство кооперативчән членәсен, пурәнмалли пүләмсен хуҗисен призыв- па РФ Хәс-пәшаллә Вайәсенчә, урәх сәрсенчә, сәр формированийәсенчә , е РФ законодательствипе киләшүллән йәркеләнә органсенчә сәр службинче тәраҗсә пулсан, е ирәкрен хәтарнә пулсан, е хьпарсәр сүхалнә пулсан, е вилнә, е вилнә те сәсә кәланә пулсан, е суд йышанәвәпе ирәксәрех сиплеме янә пулсан, сәк граждәнсен сәмьә член- нәсен халх сәсә асәннә документ- сәсәр пулне сүләрех асәннә граждән-

сем тухса кайнин сәлтәвәне тата тухса кайичән вәсемпе пәрле пурәннине сир- әпләткән документсене таратмалла.

– Сәмьән пәрлехи тупашне мәнле шутләсә?

– Сәмьән е пәччен пурәнәкән пәрлехи тупашне субсиди пулсә ыйтса заявлени сьрнә уйәх умәнхи 6 уйәхри тупаш шутләсә.

Пәрлехи тупаша шутланә чухне суб- сиди илме заявлени сыраканән е унән сәмьә членәсен мәшәрәсен, ашшә-амә- шәсен е сүл ситмен ачасене усрава ил- нисен, сүл ситмен ачисен, сәв шутран усрав ачасен тупашәсене шутләсә. Вәсем пәрле е уйрәм пурәннине пәхма- сәр.

– Кәләпәр, мәшәрәсенчен пәри те пулин еҖлемест пулсан, вәсем субси- ди илеймәсә-и?

– Харпәр хай суртлеме пурәнәкәнсен ку лару-тәруран тухмалли сүл пур. Кун пек чухне килти хушма хушләхә сәт- тәпәрч туса сутнә тупаша шута илетпәр. Җакна сирәпләткән справка кирлә пулать. Ана ял тәраҳәнче парәсә.

– Субсиди мән вәхәтләх парәсә?

– Паләртмалла, субсиди 6 уйәхләх парәсә. Ана сәмьән пәрре кәна за- явлени сыракан ячәле парәсә.

– Документсене субсиди илме аҗта таратмалла тата хәсан тәлеме пусләсә ана?

– Субсиди илме документсене район- ти социаллә хуҗләх пәйне таратмалла. Еңчен те субсиди илме документсе- не уйәхән 1–15-мәшәсенче таратнә пулсан, субсиди сәв уйәхән 1-мәш числинчен пулсәса шутласа парәсә. Еңчен те документсене уйәхән 16-мәш числи хьсәсән таратсан, субсиди ситес уйәхән 1-мәш числинчен пулса- са тәлләсә.

– Тавах, Нина Пантелеевна, кәласу- шән.

Л. ПАВЛОВА
кәласнә.